

Kamieniołom amfibolitów i migmatytów „Piława Górna” – punkt 7A
Jest jednym z najnowocześniejszych odkrywkowych zakładów górniczych w Polsce eksploatującym jedno z największych w Polsce złóż surowca do produkcji kruszywa łamanego, używanego między innymi przy budowie dróg i autostrad. W kamieniołomie w obrębie migmatytów i amfibolitów występują największe na Dolnym Śląsku żyły pegmatytów. Długości żył sięgają tu 100 m, a miąższość ich dochodzi do 6 m. Pegmatyty są grubokrystalicznymi skałami powstającymi z magmy w ostatnich fazach jej krzepnięcia. Wielkość kryształów w obrębie pegmatytów potrafi być imponująca – niektóre kryształy dochodzą do kilkudziesięciu cm wielkości.

Beryl

Granat

W pegmatytach Piławy Górnej stwierdzono występowanie ponad 100 różnych minerałów (najwięcej w Polsce w jednym miejscu), niekiedy bardzo rzadkich w skali świata, w tym ponad 20 stwierdzonych po raz pierwszy w Polsce. Z tego względu jest to obiekt o unikalnym w skali kraju znaczeniu naukowym i muzealnym. Znany jest z występowania pięknych kryształów głównie berylu, czarnego turmalinu, granatu, również skaleni, kwarcu, mik oraz znacznie rzadszych minerałów Nb i Ta reprezentujących grupę kolumbitu, samarskitu, euxenitu oraz supergrupę pirochloru. Z pegmatytów tych pochodzi opisany w 2013 roku po raz pierwszy na świecie minerał Piławit-(Y). Znalezione minerały są dwumilimetrowym ziarenkiem. Okazy z kamieniołomu „Piława Górna” znajdują się w zbiorach wielu kolekcji mineralogicznych, m.in. z minerałów z tych pegmatytów składa się jedna ze stałych wystaw Muzeum Mineralogicznego Uniwersytetu Wrocławskiego, a także zobaczyć je można na Wystawie skał i minerałów (punkt 15). Można również samemu poszukać ich w Parku minerałów (punkt 7).

Meteoryt „Piława Górna” („Gnadenfrei”) – punkt 12

Jest jak dotychczas jedynym uznanym odnalezionym meteoritem, jaki spadł na Dolnym Śląsku. Spadł on 17 maja 1879 r. po godzinie 16. Upadek tej „ognistej kuli”, jak ją nazwali świadkowie zdarzenia, wywołał ogromny huk i błysk, który był widoczny z odległości 40 km. Mieszkańcy okolic Piławy Górnej znaleźli dwa okazy meteorytu. Pierwszy około 1 kg, na południe od Piławy Górnej, na polach w kierunku Kluczowej, drugi mniejszy (ok. 750 g) koło jednego z budynku w Kośminie. Słyszano trzy grzmoty, co pozwala przypuszczać, że spadły jeszcze dodatkowe kamienie. Stąd może warto wybrać się w te rejony na poszukiwania.

Meteoryt „Piława Górna” to najpopularniejszy typ meteorytu – chondryt zwyczajny H5, czyli meteoryt kamienny (blisko 15% spadków to meteoryty H5). Charakterystyczne cechy jego wyglądu to czarna powierzchnia zewnętrzna, tzw. skórka obtopieniowa i liczne drobne, białe i zielone kuleczki w całej objętości.

Oryginalna (przedwojenna) metryczka fragmentu meteorytu „Piława Górna” ze zbiorów Muzeum Mineralogicznego UWr.

Fragmenty meteorytu zawędrowały do znanych światowych kolekcji: w Berlinie, Bolonii, Bonn, Budapeszcie, Chicago, Göttingen, Gregory, Londynie, Paryżu, Wiedniu i Nowym Yorku. Jednak największy fragment, o wadze 663,1 g można oglądać na stałej wystawie w Muzeum Mineralogicznym we Wrocławiu przy ul. Kuźnicznej 22. Drugi eksponowany tam fragment waży 34,35 g.

Informacje o ścieżce w Piławie Górnej
Urząd Miasta Piława Górna
Piastowska 69, 58-240 Piława Górna
Telefon: 74 832 49 30, 74 832 49 41
<http://www.pilawagorna.pl>
email: um@pilawagorna.pl

Opracowanie:
Geopark Przedgórze Sudeckie
<http://geopark.org.pl>
email: poczta@geopark.org.pl

PIESZO-ROWEROWA ŚCIEŻKA GEOTURYSTYCZNA PO PIŁAWIE GÓRNEJ

Długość trasy: podstawowa: 8,9 km
rozszerzona: 15,5 km

Czas przejścia: 4 – 6 h

Stopień trudności: łatwa

Strona trasy: <http://geopark.org.pl/pilawagorna.html>

ZAPRASZAMY DO PIŁAWY GÓRNEJ

Piława Górna to centrum dolnośląskiego kamieniarstwa, znana z wielu interesujących skał i minerałów oraz jedyne na Dolnym Śląsku uznanego miejsca upadku meteorytu. Miejscowość leży na styku dwóch jednostek geologicznych: masywu Gór Sowich i strefy Niemczy. Urozmaicona rzeźba terenu, ciekawe zabytki oraz bliskość Gór Sowich to dodatkowe atuty potwierdzające fakt, że Piława Górna do doskonała baza wypadowa, nie tylko dla miłośników geologii.

KALENDARIUM

- 1189 – pierwsza wzmianka o Piławie. W dokumentach łacińskich występowała jako Pilae (początkowo Piławę Dolną i Górną traktowano jako jedną wieś, dopiero z czasem podzieliła się na 8 części)
- 1740 – początek wydobywania sjenitu na Młyńskiej Górze
- 1743 – powstanie wspólnoty Braci Morawskich Gnadenfrei w Piławie Górnej
- 16 VIII 1762 – w okolicach Pławy Górnej rozegrała się jedna z ostatnich bitew wojny siedmioletniej, zwana bitwą pod Dzierżoniowem, która przypieczętowała ostatecznie utratę Śląska przez Wiedeń na rzecz Prus
- X 1858 – miejscowość otrzymała połączenia kolejowe z Dzierżoniowem i Żąbkowicami Śląskimi
- 17 V 1879 – upadek na terenie Piławy Górnej meteorytu kamiennego
- 1 X 1928 – połączenie wsi Oberpeilau, Gnadenfrei i Obermittelpellau w jedną miejscowość pod nazwą Gnadenfrei
- 18 VII 1962 – uzyskanie praw miejskich po połączeniu trzech miejscowości: Piławy Górnej, Kośmina (łącznie z Kalinowem) i Kopanicy
- 7 V 2009 – otwarcie kamieniołomu migmatytu i amfibolitu „Piława Górna”

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy (dawna szkoła Braci Morawskich)

Osada Braci Morawskich w Piławie Górnej

Osada jest zespołem reprezentatywnym dla nielicznej na Śląsku grupy siedlisk tego nurtu religijnego. Bracia Morawscy to spadkobiercy morawskiego husytyzmu. W XVIII wieku, zagrożeni przez luteranizm, schronili się w saksońskich dobrach hrabiego Mikołaja Ludwika von Zinzendorfa, zakładając w roku 1722 osadę w Herrnhut. Rząd pruski 25 grudnia 1742 r. wydał tzw. Generalną Koncesję, zezwalającą na zakładanie na terenie całego królestwa Prus, także na Śląsku, osiedli zborów bractwa. Osiedle Braci Morawskich w Piławie Górnej zostało założone z inicjatywy i przy współpracy hrabiego Mikołaja Ludwika von Zinzendorfa i Ernesta Juliusza von Seidlitz z Piławy Górnej.

Centralną częścią wszystkich osad Braci Morawskich zawsze był prostokątny plac (punkt 3), którego środek zajmował zbiór lub kompleks budowli sakralnych. Wokół placu budowano zaś skromne w formie domy nieżonatych braci, niezamężnych siostr, wdów i wdowców, szkołę oraz inne budowle służące wspólnocie, a także prywatne domy poszczególnych rodzin. Nieopodal osady zakładano cmentarz, na który prowadziła aleja (punkt 1). Z uwagi na dobry stan zachowania układu planistycznego i zabudowy zespół osady Braci Morawskich w Piławie Górnej jest zabytkiem o wartości unikalnej w skali kraju.

Pieszno-rowerowa ścieżka geoturystyczna prowadzi przez najpiękniejsze zakątki Piławy Górnej. Pozwala zapoznać się z historią miasta, tradycjami kamieniarskimi, budownictwem i rodzajami wykorzystywanych skał, ich obróbką, a także dziejami geologicznymi regionu.

Punkty ścieżki

1. Cmentarz Braci Morawskich
- 1A. Góra Parkowa i dawny kamieniołom migmatytu
2. Ośrodek Szkolno-Wychowawczy (dawne gimnazjum Braci Morawskich)
3. Plac Piastów Śląskich (zabudowa i mała architektura)
4. Zabudowania wzdłuż ul. Piastowskiej
5. Nowy budynek Urzędu Miasta
6. Galeria kamienia
- 6A. Staw
- 6B. Budynki gospodarcze i murki ogrodzenia byłego PGR
7. Park minerałów
- 7A. Kamieniołom migmatytu i amfibolitu „Piława Górna”
8. Pałac Gladishof („Zamczysko”)
9. Kościół św. Marcina z Tours i krzyż pokutny
10. Wiadukt kolejowy
11. Droga brukowana i gład narzutowy
- 11A. Przedwojenny cmentarz i grupa gładów narzutowych
- 11B. Kamieniołom sjenitu „Kośmin”
12. Miejsca upadku fragmentów meteorytu „Piława Górna”
13. Grzybowiec – punkt widokowy i dawny kamieniołom mylonitu
14. Dworzec kolejowy
15. Wystawa skał i minerałów
16. Dom Karola Thusta

Tradycje kamieniarskie Piławy Górnej

Bracia Morawscy dali w Piławie Górnej początek miejscowemu tkactwu i kamieniarstwu, które na przestrzeni 250 lat były głównymi gałęziami tutejszego przemysłu. Choć ostatnie zakłady związane z przemysłem tkackim upadły w latach 90. XX w., to kamieniarstwo rozwija się tu doskonale. Rozkwit kamieniarstwa związany był z wydobywanym w okolicy skałami (punkt 1A, 7A, 13), w tym przede wszystkim eksploatacją na Młyńskiej Górze w rejonie Kośmina skały zwanej sjenitem (punkt 11B). Jednym z największych przedsiębiorców przemysłu kamieniarskiego w dziewiętnastowiecznych Prusach był Carl Christian Thust, który w 1819 roku założył zakład kamieniarski w Piławie Górnej. Thust wykonał szereg prac kamieniarskich dla zamku królewskiego w Berlinie, mauzoleum w Charlottenburgu i pałacu Sanssouci w Poczdamie. Po tym Wilhelm I nadał Thustowi tytuł dostawcy dworu królewskiego. Do dziś firma Thust należy do ważniejszych producentów w Niemczech. Również z Piławą Górną związana była działalność powstałej w 1847 firmy roku firmy J.C.W. Haehnel Natursteinwerke zajmującej się obróbką kamienia oraz eksploatacją złoża w Kośminie. Po wojnie kamieniołomy w Kośminie oraz w pobliskiej Przedborowej pracowały dla zakładów przerobczych w Piławie Górnej o często zmieniających się nazwach. Na bazie tradycji wydobywania i przerobu miejscowego, a także importowanego surowca (punkt 6) oraz wielopokoleniowych doświadczeń funkcjonuje obecnie w Piławie ponad 100 małych i dużych zakładów kamieniarskich.

Pałac Gladishof „Zamczysko”

Plac Piastów Śląskich

Punkt widokowy i wejście do dawnego kamieniołomu na wzgórzu Grzybowiec

